

Ambr. Spinola tegenspeler van J. P. Coen

door

GERARD COOMANS

In het stedelijk archief van Breda bevindt zich een Spaanse vertaling van het werk van: Herman Hugo S. J. over het beleg van deze stad door de Markies van Spinola in 1625.

Deze nauwgezette vertaling is van de hand van een geboren Antwerpenaar de Portugees E. Sueyro, een taalkundige en renaissance-geleerde. Plantijn-Moretus verzorgde deze uitgave anno 1627.

Een heel enkele keer voegt Sueyro een opmerking aan de tekst toe. Herman Hugo noemt de onderbevelhebbers die hij zelf — biechtvader van de Markies — persoonlijk kende, b.v. don Juan Niño de Tavora Maestro de Campo in Ginneken.

„El sitio de Breda” geeft de zelfde namen maar bij de hidalgo Tavora voegt Sueyro er aan toe:

„ahora gobernador de las Filipinas.” (nú gouverneur van de Filippijnen). Dit ahora is 1627, het jaar van deze editie. Raadpleegt men de gouverneurslijsten van Manila, dan blijkt deze bemerking juist. Niño de Tavora was van 1626—1632 d.w.z. tot zijn dood gouverneur van de Filippijnen.

Hieruit volgt dat Tavora in de zomer van 1625 Breda reeds verlaten heeft en over land Cadiz moet hebben bereikt, deze door de Britten en Nederlanders belaagde haven moet hebben verlaten en in 1626 via Vera Cruz en Acapulco (Mexico) naar de Filippijnen is gegaan. Er voer van Acapulco in Maart — éénmaal per jaar — een schip in de richting Manila, welke stad in 70 dagen kan zijn bereikt.

Vanuit Duinkerken kan Tavora de Nederlanden niet hebben verlaten omdat Laurens Reael, Coen's voorganger, de Vlaamse kust blokkeerde. Nu rijst de vraag: waarom geschiedde deze reis hals over kop en heeft Ambr. Spinola in de benoeming van Tavora

de doorslag gegeven? Op het eerste deel der vraag dient geantwoord: Niño de Tavora verliet Breda en ging J. P. Coen vanuit Manila tegenwerken.

Dat Spinola de hand in het spel had kan, zoals nu de stukken liggen, slechts waarschijnlijk worden gemaakt.

Spinola en Coen die in talenkennis elkanders evenknie waren, hebben elkaar nooit ontmoet, noch in Italië, noch in Den Haag in 1608.

De schilder Van Mierevelt heeft beide op het doek gebracht.

In Januari 1608 was Spinola met groot gevolg van Breda naar Den Haag vertrokken voor de onderhandelingen over het (12-jarig) Bestand. Hij woonde geruimen tijd in het huis van Meurskens op de lange Vijverberg. Spinola leerde er persoonlijk de Haagse aanzienlijken kennen. Sommige van hen speelden in 1625 nog een rol van betekenis. Coen stond in 1609 nog aan het begin van zijn loopbaan in Indië (Molukken).

In 1622 evenwel waren én Coen én Spinola op het hoogtepunt van hun leven.

Coen had in dat jaar een gewaagde aanval onder Reyerssen en W. Bontekoe op de Portugese stad Macao met acht schepen laten doen. Men kan het prachtige relaas lezen in Boxer „fidalgo's in the far East". Macao riep de hulp van Manila in. De Brits-Nederlandse blokkade-schepen verlieten zelfs de baai van Manila.

Deze aanslag mislukte echter volkomen.

.....„de eerste tocht met zoo treffelijcken Vlote op China gants vruchteloos afgeloopen", schreef Coen enkele weken vóór de Heeren XVII hem ontsloegen (1622). Men verweet in het on veilige Batavia de G.G. zijn onbehoorlijk (gewaagd) optreden: „Zijn Italiaanse trekken heeft hij niet al vergeten....."

Bovendien had in 1620 Mexico de Filippijnen weer moeten ondersteunen en wel door de „situado" te verhogen tot 230.000 peso tengevolge van oorlogslasten n.l. „el sostenimiento de las Islas Molucas" vanuit Manila tegen Coen's aanslagen. Spanjaarden namen de taak van de Portugezen over, om de Molukken tegen de Hollanders te ondersteunen.

Spinola was van dit gebeuren evengoed op de hoogte als van het naspel. 9 Sept. 1624 was Coen terug in Holland.

Eerst 19 Maart 1627 bracht de „Galiasse” J. P. Coen als G.G. andermaal in Batavia, tersluiks om Schotland en de Kaap heen.

Spinola wist tijdens het beleg van Breda wat zich in Den Haag over de herbenoeming van Coen afspeelde. Het Britse veto van Carleton daartegen was luidruchtig genoeg.

In 1608 reeds had Spinola in Den Haag o.m. de Nassau'ers à la main gauche ontmoet. Ook Emmanuel van Portugal, Maurits' zwager. De laatste vertoefde in 1625 nog in het Staatse kamp bij Waalwijk. Spinola zou hem één jaar later ontmoeten in het vroegere paleis van Nassau te Brussel als verzoende gast van de Katholieke Jan van Nassau, zijn maestro de Campo evenals Tavora.

Spinola had een zwak voor Katholieke Nassau'ers en voor Spaanse krijgsoversten van de lagere adel. Hij zag deze ongaarne vertrekken. De hoveling van Philips IV don Gaspar Olivares de graaf-hertog te Madrid, deelde deze laatste voorkeur. Bovendien was de Markies van Leganés (een schoonzoon van Spinola) evenals de in die jaren almachtige Minister van Philips IV zelf, uit het geslacht Guzman afkomstig.

Dit maakt het waarschijnlijk dat Spinola zelf met het oog op Coen's reeds aangekondigde terugkeer de benoeming van Tavora bewerkte. Spinola's gezag was in 1625 zeer groot.

De tweede aanval op Macao van Indië uit had in de zomer van 1627 plaats en mislukte. Marcus Hendrixsoon werd gevangen genomen.

Juan Niño de Tavora heeft inderdaad hulp gezonden aan de Portugezen onder Juan de Alcaraso.

Tavora trof in Manila een garnizoen van 400 Spanjolen, die ook in Vlaanderen hadden gevochten!

Men moet hierbij in het oog houden dat Macao en Manila weliswaar dezelfde vorst erkenden, maar dat de Portugezen Manila beschouwden als een te ver vooruitgeschoven dépendance van Mexico.

Krachtens de verdragen was dit ook zo. De „Situado” was de bijdrage uit de Mexicaanse kas om de Filippijnen bestuurbaar te maken, al kwam het Mexicaanse zilver voor een deel in Macao terecht. Het was in 1627 nog onzeker of Coen zich in het pas gestichte Batavia zou kunnen handhaven. Over de puinhopen van Jacatra mag men niet spreken. Manila evenwel bestond als Spaanse nederzetting reeds een halve eeuw. In 1611 was de Hoge School San Tomas geopend. Niño de Tavora bouwde de eerste vaste brug over de Tasig, terwijl Coen nog in benauwenis bezig was Batavia bewoonbaar te maken. De bedreiging vanuit Mataram was zo groot dat men in ons land wel daaraan, maar niet aan de tegenstelling Coen-Tavora aandacht heeft geschonken.

De gevolgen van het tropisch klimaat sleepten in 1629 Coen ten grave. Niño de Tavora overleed als Kapitein-Generaal te Manila in 1632.

Spinola was reeds in 1630 te Castelnuovo in Italië in het harnas gestorven.

Welke zijn nu de minder bekende bronnen voor het betoog waarvoor de op dit ogenblik onbereikbare archiefstukken de bewijzen zouden moeten leveren.

Op de eerste plaats Boxer „fidalgo's in the far East”, prachtig ook wat de gravures betreft (voor de beide Hollandse ondernemingen tegen Macao). Uitgave M. Nijhoff.

Dr D. A. Stoos: de Nederlanders in de Philippijnsche wateren vóór 1626. (1898) o.a. voor de relatie Acapulco-Manila.

G. Marañon: el Conde-duque de Olivares 1946 (voorkeur voor lieden van de lagere adel). Dr. A. Winkel-Rauws (1947): de Nederlandsch-Engelsche samenwerking in de Spaanse wateren 1625—'27 (voor de reisroute van Tavora); de gravin de Yebes (schoondochter van de graaf de Romanones): Spinola, el de las lanzas, (voor Breda en de portretten) 1949.

Pardo de Tavera, Reseña historica de las Filipinas (1906). History of the Philippines D. Barrows 1925. In „Notre Passé” verscheen 1949 Spinola et la Belgique (1601—1627) door Joseph Lefèvre.

Dat Spinola, Laurens Reael, Coen en Tavora met hun wiek-slag pasten in een onstuimige tijd staat wel vast. Hoe verreikend waren hun reizen en relaties.

De tegenstellingen in Europa én de tropen hadden zich tussen 1609—1625 toegespitst.

Er stond werkelijk heel wat meer op het spel dan zeeschui-merij in de Chinese wateren.

Sueyro was niet de enige, die snel en goed was ingelicht. De republiek der letteren bestond en zowel van het gescheurd zijn, als van de nog bestaande banden van de Christenheid gaf men zich rekenschap.

Hugo de Groot gewaagde in een Latijnse brief in 1639 aan een Zweedse vriend van „de lange keten, die de zaken van Europa met die van Amerika en Indië verbindt”.

Een der schakels in deze „longa catena” was Niño de Tavora.

Zijn beeltenis in de lange reeks der Philippinorum Praefecti in het Malacañon paleis te Manila, zou er niet zijn, wanneer de Markies van Spinola de mogelijkheid van het springtij van 1627 niet had voorzien tijdens het beleg van Breda.